

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
ENG E D E L M É V E L,

Nro 27.

Költ Bétsben, Sz. György Havának (Áprilisnak)
5-dik napján 1799-dik Elztiendőben.

Hadi Környüldállások.

I.) Német Birodalmiak.

Az Ausztriai Birodalomhoz tartozó Sváb Ke-
rületbéli Tartományokba lett közelébbi bé-ron-
tásokkor a' Fr. áknak, egy igen hathatós Hir-
detményt intézett a' Kormányshék a' Lakosok-
hoz, melyben inti Öket, hogy az ellenség eránt
ugyan isendesen visellyék magokat; hanem an-
nak hatalma alatt is, szíveken tartás, jó Fe-
jedelmekhez és a köztök fenn-álló Igazgatás
termájához tartozott kötelességjeket, egy oly

D d

Igazgatás-formájához, melly szűli a' valóságos Szabadságot, 's Egyenlőséget.

„Mi — úgymond — valósággal Szabadok vagyunk a' mi Törvényneink által: mivel azok mindent megengednek a' mi nem rossz; és csak azt tiltják meg, a' mi nem jó, 's a' magunk vagy Polgártársaink' kárára fogna szolgálni. Mi, valósággal Egyenlők vagyunk a' mi Törvényneink által: mivel azok kitkit, minden külömbiség nélkül védelmeznek; Mindennek igazságot szolgáltatnak; és Mindent köteleznek.

A' múltt postán közlött Feldkircheni verekedés' Előadásához tartoznak még ezen 3 Tzikkelyek:

Fr. Vezér Massena, különösen a' végre ki-fzemeltt Gránátérosokkal támadta meg Mártz. 23-dikánn Jellachich Generálisunkat.

Nagy vesztesége vólt mind a' két Félnek. Sok Frantziák estek fogságunkba, kik között feles számú Tisztek vagynak. — A' Bródi; Sz. Györgyi; és Pétervárad Bat. ok igen ki-tettek magokért, F. M. L. Hotze bizonyítása szerént, a' kinek fő-kormányozása alatt áll Gen. Jellachich.

A' Tirolisi Gubernátor Gróf Viszingen, Mártz. 26-dikánn estvéli hét órakor egy Hirdetményt adott ki Innsbruckbann, a' melybenn jelentette, hogy vezedelebenn vagyon a' Hazá; minekutánna a' Frantziák meg-kerülték Gen. Loudon Korpusát Taufersnél; és a' Martinsbrucki Kato-

na tanyát: 's ezen környülállásokhoz képest, buzdította a' Thauri, Rettenbergi, Sonnenburgi, Axamsi, Ambrasi, Vilteni, Subayi, Hertenbergi, Pétersbergi, Imsti, Landeck, Laudecki, Pfunds, Innsbrucki, és Halli Lakosokat, hogy a' nállok lévő fegyvereket, 's égynehány napra való eledelt is magokhoz vévénn, siessenek az általok választott Tisztek 's Elöljárók kormányozása alatt, Landeck felé, és az ott óldalvást eső hegyeket, a' Komendáns útmutatása szefént foglallyák el 's óltalmazzák. A' szerentsés ki-menetel eránt telyes reménységet nyújtanak: a' jó rendtartás, az egygyesség, és az Istenbe vetett bizodalom, melyre a' Lelki-Pásztorok indítani tartoznak a' Népet.

Nördlingenből Mártz. 18-dikánn: — „A' mely Cs. Kir. Sereg Felső-Palatinátusbann volt eddig, Gróf Sztáray Generális' vezérlése alatt: az sietve masíroz Ulma Város' vidékei felé.

A' Berlińi Udvari Ujságnak Mártz. 19-dikénn költt Databja, egy Királyi Hirdetményt közöl, melybenn a' Pruszsziai Birodalomhoz tartozó, de most a' Fr. ák által el foglaltatva lévő Rajna-bal-mellyéki Birtokokbéli Fejedelmi jószágoknak a' Fr. ák által való el adogattatását, helytelennek, és a' Vevőkre nézve, kötelező erő nélkül valónak hirdetteti ki a' Felsőg.

A' Helvétziai Elöljárók által 18 ezer fegyveres-embert ígértetett volt magának a' Fr. Direktórium: de minthogy ezen 18 ezer embernek önnön szabad akarattja szefént kellene az ígérthez képest öfzfye gyűlni a' Fr. ák' segítségére; sok idő alatt is nem gyűlt-több öfzfye a' végre,

5 vagy 6 száz embernél: a' Lucernai Fr. Követ tehát már parantsolya kívánnya most Helvétziától, a' kénytelen ígért 18 ezer emberek kiállítását.

2.) *Olasz Országok.*

F. M. L. Kray 27-dik Mártziusi verekedésének bővebb Előadása:

Veronánál, 's tsak hamar azután Legnago Váránál is meg-támadták a' Fr. ák Mártz, 27-dikénn reggel Népünket. Legnagóhoz oly közel rohantak, hogy a' Vár ágyúi könnyen béjárták űket. F. M. L. Kray maga jelen lévén Legnagóbann, míg az Őrizet által vizsgál-tartóztatta a' Frantziákat: az alatt elő-parantsolta Bevilaquai táborát is: melynek el érkezésével egészen vizsgál-verte az ellenséget, 's fogott is el közzüle ezeret, és nyert 14 ágyúkat. Az éjj végett vetett a' viadalnak, hanem azután is űzette még az ellenséget: maga pedig, Seregének leg-nagyobb részével Veronához sietett, Keim F. M. L. nak segítségére, kinek a' Korpusa, ott tusakodott a' Fr. ákkal.

Tsapat-Komendáns Frölich F. M. L. ot; Lattermann Generálmájort; és Sommariva; Rüd't 's Apfaltern Oberstereket különösen ditséri F. M. L. Kray. — El esett 's meg-sebesedett Vitézeink számát, hatszázra teszi. A' holtak közül vagyon egy igen derék Oberstlieutenántunk Gróf Mercandin.

Pedemontziumbann, Fr. Generális Grouchy egészen el égettette Strevi Városát,

azért: mivel abbann egy Fr. Seregszakaaszt meg-
támadtak a' fel-zendültt Lakosok, és közzüle
meg-ölték Kapitány Blayalt. A' fel-zendülttek
Fő-Vezérét Porta Orvos-Doktort el fogatván,
go-ad magával egygyütt Alessándriában agyon
lövete; más Vezéreket is nyomoztatott, 's írt
Genuába is az ott kormányozó Fr. Generális-
hoz Lápoype Polgárhoz, hogy kérje meg a' Li-
gúriai Direktóriumot, minden afféle Szökevé-
nyeknek el fogatása eránt, kik a' Ligúriai föld-
re fognák magokat által venni a' Pedemontziu-
miról, és már ezen Szerentsétlenek közzül so-
kann is fogattak el a' Ligúriai szélekenn.

Alig tsillapodott le azombann a' Montfer-
ráti zendülés; hogy már ismét új zenebona ütöt-
te ki magát, a' Sturra vize' jobb mellyékenn,
Fossanótól nem meszfe fekvő tizenkét Helysé-
gekben. Ezek ellenn Gen. Grouchy, a' maga
Generál-Adjutántját Serras Polgárt küldötte, ki
minekutánna több izbenn meg-ütközött volna az
Insurgensekkel: ötvent el fogott közzülök, a'
többeket el széleztette, 's későbbenn a' fegy-
vert is le-rakatta velek, 's katonai adózás alá
vetette őket.

Még ezután is mutogatták más zenebo-
nák magokat Alessándria és Tortóna Megyéi-
benn, mellyeknek el járására, Mártz. 11-dikenn
Izemély szerént indult el Gen. Grouchy Acqui Vá-
rosából. — Tsendesítő-Kommiszfáriusokat is
küldött ki mindenfelé, 's még ezen kívül, az
Acqui-i Püspökkel is íratott Pásztori Levelet
a' Plébánusokhoz, hogy intsek az oktatások

alatt lévő népet tsendességre 's engedelmességre; mely páfztori Levelet igen hízelkedő kifejezésekkel kölfzönt meg a' Püspöknek.

A' Frantziák ellen lett utólszori fel-zendülése' alkalmatosságával a' Pedemontziumi Népek, Montechiaro nevű falubann, Brusio nevű Elöljárójok meg nem akarta engedni a' Lakosoknak, hogy félre verjék a' harangot a' Frantziák ellen: de meg-esett neki: mivel a' szörnyen neki keseredett Lakosoktól agyon veret-tetett.

Médiolánumba, Mártz. 11-dikénn érkezett az Olasz Országi Fr. Sereg' új Fő-Vezére Gen. Scherer, 's mindjárt által vette a' kormányozást, mellyet, a' Joubert' el útazásától fogva, Gen. Delmas folytatott.

Mack Generális, Mártz. 8-dikánn vitetett el Médiolánumból Fr. Országba: hanem a' kik vele vóltak, úgymint Gróf Dietrichstein B. Rejschach 's a' t. szabadon botsáttattak.

A' Parthenopei Respublikának is vagon már 3 színű, úgymint: sárga, veress és kék Kokárdája; — vagon Monitörje (Republikánus Újsága) is, mellyet egy Római származású, nem éppen tudatlan, de a' mostani Fr. újjításokonn mód nélkül kapó, Eleonora Fonseca Pimentel nevű Afziszonysemély ír, ki a' maga különös politikai vélekedésiért, meg-árestáltott vala a' múltt Octóberbenn, a' Nápolyi Udvar' parantsolatjára; 's a' mostani változások alkalmatosságával szabadúlt ki a' fogságból.

Ama' híres Német Képiró Tischbein, a' ki már régiöl fogva Nápolybann mulat, tsak ke-

vésbenn múlt, hogy föbe nem lövetett. Mert éppen az ő szállásánál, a' hol a' Lazzaronik leg-mérgesebb módra verekedtek a' Frantziákkal, egy Frantzia Tiszt abbann a' vélekedésbenn volt, hogy az ő ablakából lőtt volna le valaki: azért tüstént le-hivatta Tischbeint, tselédjeivel együtt, 's keményenn ki-kérdezte, midőn az ala t egynehány mellette állott Lazzaronikat kereftül löttek a' Frantziák. A' Képíró azzal is mentet-te magát, hogy fegyvere sem volna a' házában. A' Tiszt hat fegyveres Katonákkal fel-ment a' szobáiba, 's mindent fel-kutatott. A' dolgozó szobájába lépven Tischbeinnak, egészfzen el ál-mélkodott az általa festett gyönyörű Képeknek szemlélésére. Ekkor már barátságosan kezdett a' Tiszt vele bánni, 's egy kevés bort és kenye-ret kért tőle. Tischbein eleibe tette az utolsó palatzk borát, de kenyérrel nem szolgálhatott, mivel magának sem volt már négy naptól fog-va, 's képszerítettett mind magát, 's mind háza-népét tsupánn egy kevés borotskával táplálni.

Nápolyból Mártz. 1-ső napján: — „Ide érkezvén Febbruár. 27-dikénn Gen. Macdonald: mindjárt által-vette a' kormányozást, 's ezen változást a' Sereg hideg vérrel nézte. Első dol-ga is a' volt Macdonaldnak, hogy a' Generális Championet által el hajtatott Direktóriális Biz-tosokat Nápolyba hívta, 's vízfzta-tette híva-tallyokba.“

„A' Nápolyi földről mind el parantsol-tattak az oly Hatalmasságoknak Agensseik és Konzulaik, a' kik hadbann vagynak Frantzia Országgal.“

„Az ideig való Kormányfőék megparan-
tsolta a' Had-Miniszternek, hogy mentől előbb
egy lineai hajót, és két Fragátokat tsináltasson;
12 ezer földi Katonákat állíttson ki, 's ágyúkat
is öntessen.“

„A' Kalábriai Tudósítások titokbann tar-
tatnak. Hahatik, hogy Kárdinális Ruffo, feles-
számú Katonasággal érkezett oda, Palermóból,
Fr. Gen. Olivier, kit még Championet küldött
vala Kalábriába, több helyekenn megütközött
a' Lakosokkal: de mindenütt nagy ellentállásra
talált.“

A' Lukkai Respublikának Fr. módra lett
demokratizáltatását, következő Előadásbann
kesergi egy Lukkai Levél; mely költ Mártz,
14-dikénn: „A' mi Törvényhozó-gyűlésünk,
leg nagyobb részént oly Emberekből vagyon ösz-
sze-szerkeztetve, kik a' Törvényhozás' tudomán-
nyábann járatlanok, 's tsak haszontalanságokra
veztegetik idejeket, 's a' pénzt is, pedig kü-
lömbenn is üressék a' közönséges Kafkák. A'
mely Katonáink, alkalmasok lettek volna még
a' vitézkedésre: el hagyták szolgálattyokat, hogy
a' Fr. Sereg közzé ne iktatódjanak: a' mostani
Katonaságunk tehát mind öszfe egynehány In-
validusokból áll. Direktóriumunk azt kéntelen
tsinálni, a' mit a' Fr. Direktórium parantsol né-
li. A' Nép, nem mutathattya egyébbenn főse-
gét, hanem hogy az úttizákon széljüre átkozza
a' Fr. ákat Revolútziojokkal egygyütt. Nints
se Ujságunk, se nyomtató-műhelyünk, se' prés-
szabadságunk. Nem bírunk a' dolgok' igaz es-

méretével; nem uralkodik az egygyet-értés közöttünk. Kevesen vagynak a' jó Hazafiak, 's a' kik vagynak: azokat is ki-nevetik 's tsúfollják az Arisztokraták."

3.) Nagy-Britanniaiak.

A' Londoni Ujságok előadása szerént, Napkeleti Indiában, az Anglusok Birtokaival szomszéd Tartományokban, több ezernyi fegyveres ember van készenn, Fr. Tisztek kormányozása alatt, kik azonn igyekeznek, hogy az Anglusokat el verjék Osztindiából.

Irlandiában, az el-fogott Pártosokra nézve meghatározódott a' mint jelentettük, hogy minden Katona-Komendánsnak szabadságában áll, Katonai Törvényfélék által ítéltetni meg őket. Ezen Végzést, telyességgel nem akarta vólt megengedni a' Minisztériommal ellenkező Felekezeti: de a' Kir. Fiskális sok próbákkal meg-mutogatta, hogy ha az említett Végzésre reá nem áll az Ország-gyűlés: úgy az ollyatén Földes-Urak, kik a' magok jószágokban laknak, hív Alattvalóikkal egygyütt, a' Pártosok' áldozattyaikká lesznek, kik a' Connaugthi Grófságban, egy 60 anglus mértföldnyi ki-terjedésű Distriktusnak el pusztítása által, száz ezer font sterling kárt okoztak; a' Dublini Grófságnak Fingal nevezetű Distriktusában kétféle gyilkosságokat követtek el; egy éjtszaka se' múlik el, hogy 50 's 60 főből álló csoportokban ne rablahának, 's azt mondják, hogy ők ezt, a' magok Dublini Barattyaik' parantsolattyaára tselekezik 's a' t.

Elegyes Tudósítások.

Hertzeg Nassau-Siegen, ki az utolsó Svéd háborúbann az Orosz könnyű-szerű Hajósseregnek vala Vezére, parantsolatot kapott a' Császártól, hogy egy nyomos szándéknak végre-hajtásához készen tartsa magát, a' melyhez nagy készületek tétetnek.

Vólt a' Frantziáknak egy Campoformio nevű Fregátjok. Ez nem régen az Adriai tengerenn addig hanyattatott a' szélvefzek által, hogy végre el süjjet: mintha ugyan meg-akart volna jövendőlni, hogy a' Campoformioi Békességkötés sem fog sokáig fel-állani a' Frantziáknál.

A' Vesúv tűzokádó-hegye, 1794-dik esztendőtol fogva tsendességbenn vólt, hanem a' mostani zürzavarok alkalmatosságával, éppen midőn a' Fr. ákkal egygyetértő Nápolyi Zavarók ki-világosították a' Várost: a' Vezúvius is erősen kezdte hanyjni a' tűz-özönt, 's még a' következő két napokon is, napnyugta után éjfélig.

Napnyúgoti India, oly bőv terméssel gazdagította közelébb az Anglusokat, hogy nem vólt elég hajójok, a' nádméznek (czúkornak) 's egyéb produktumoknak Angliába való által-szállítására.

A' Velentzei Birtokokbann Cs. K. Kommisszáriusságot viselt Pesaro Úr, Mártz. 25 dikénn meg-halálozott.

Néhai 16-dik Lajos Fr. Király Nénnyei, Nápolyból Portugalliába szándékoztak vólt elein-

ten: de mivel megértették, hogy oda is bé akarnak rontani a' Fr. ák, Spanyol Országonn által: Szicília felé fordultak, 's már bé is értek vólt Palermóba: hanem ott kevés ideig múlattak, 's mindjárt indultak ismét Trieszt felé, oly czélal, hogy onnét egyenessenn^o Horvát Ország' Fővárosa Zágráb felé folytassák úttyokat, a' hol számokra, a' Püspöki palotábann készítődött szálalás: két velek lévő nagy születésű Hertzegek' számára pedig a' Káptalan épületébenn.

Az eddig Wurmzer nevet viselt Magyar Lovas Regimentnek F. M. L. Gróf Nauendorf lett Tulajdonossává,

B é t s.

Itt egynehány napoktól fogva új tél van, Béts vidékeinn nem vólt az egélsz télenn által olly nagy hó: mint a' millyen most borítja a' föld' színét.

Innen el ment már Rastadtba a' Kurír, ki Gróf Metternichet, Ő Csász. Felségének az ot-tani Gyűlésbenn lévő Képviselőjét viszsa fogja hívni, a' honnan már Gróf Lehrbach is, az Aufztriai Kerület részéről vólt Követünk el útazott.

Az az örvendetes hír érkezett ide, hogy a' két helyen Tirolisba bé-ütött Frantziákat szeren tsésen viszsa verték Graubündtenbe.

Már a' bé-rontás' alkalmatosságával is sokat szenvedtek vólt ezen Fr. ák: mert egynehány száz ölnyi magasságról a' fagyos hó-tete-

jénn tsúfztatták le magokat, a' midőn némely-
nek közzülök keze; másnak lába tört.

Gróf Szuvarow tegnapelőtt bútsúzott el Ő
Felségétől. Mint Cs. K. Feldmarsalnak, asztal-
pénzzel egygyütt, 36 ezerre van határozva a'
zsóldja. — Nyóltz paripáknak a' Felség' Istál-
lójából való ki választása, önnön szabad tettzé-
sére hagyatván ezen ősz Vezérnek: a' leg-apróbb
lovakat választotta.

Tegnap reggel el indúlt már Bétből Gróf
Szuvarov. Midőn a' Cs. Kir. Felségtől bútsút
vett: vizfsza-térvén az Udvarból, bé-tért a' Sz.
Mihály' Templomába, 's áldást adatott ott ma-
gának a' nagy Oltárnál, mellyet meg-tsókol.

Hogy néhai Feldmarsalunknak Báró Lou-
donnak különös betsülője lett légyen Gróf Szuva-
row: onnan is meg-tettzik, hogy midőn Béts felé
útazott volna Morva-Országának Neititschein nevű
Helységénn által, meg-állapodott ott azon Ház
mellett, melybenn a' nevezett ditső Héros, éle-
tét végezte: 's keservessenn sírt, és példájának
követésére, a' vele lévő Tiszteket is buzdította.

Szuvarov, szorossann meg-szokta tartani
Nemzete böjtyét. Minden egyéb ceremóniáit
is meg-tartja szorgalmatossann a' Relligiójának.
Hozzá menvénn M. Püspök Avakumovits Úr
ki a' Nemeogygyesültt Görög Ekklesiák' részéről
Referendárius a' Magyar Cancelláriánn, hogy
hozzá ment: különös tiszteletet mutatott-hozzá.

Az Orosz Katonaság, mely Béts mellett ma-
sírozott el, most mindennap két státziót megy.

Sz. Pétersburgból Mártz 12 dikénn: —
„A' múlt Szombaton vólt Nádorispány Ő Kir.

Fő-Hertzezségének születése napja, mellvonn Ő Felségek a' többek között az által is örömet kívántak szerezni a' Fő-Hertzegnek, hogy a' Császár egy igen drága arany hüvelyű kardot, briliántokkal gazdagon ki-rakva; a' Császárné pedig egy gyémántos gyűrűt, a' melybe vőlt a' maga képe foglalva; és az el jegyzett Nagy-Hertzezné, egy gyönyörű, briliántokkal ki-rakott órát adtak emlékezetnek jeléül. Hertzeg Auersberg; 's Grün, és Kollonits Grófok, is gyémánt kövekkel ékesített arany piksiseket, 's gyűrűket nyertek ajándékbann.

Ugyan onnan Mártz. 16-dikán: — „Mi a' napokbann ide akartuk hagyni Pétersburgot, de Ő Felségek szíves kívánságának eleget kívánván tenni Nádorispány Ő Kir. Hertzezsége, itt fogja még tölteni neve napját, mely Mártz. 19-dikénn esik. Más nap, (20-dikonn) okvetetlenül el indulunk. Két nappal későbbén Béts felé indul innen Konstantínus Nagy Hertzeg is.“

Ő Felsége méltóztatott az Erdélyi Kir. Törvényes Táblának eddig vőlt egygyik Ítéző-Bíráját Mélt. Tamásfalvi Túri József Urat, az Erdélyi nagy Fejedelemségben Ítéző Mesternek ki nevezni, a' mely fő 's díszes hivatal most ürességben vőlt a' néhai Protomotárius Csernátoni Ferentz Urnak, a' múlt esztendőben történt meg halálozásától fogva.

Magyar Ország.

N. Sopron Vármegyét meg fosztá a' halál, E. Első Vice-Ispánnjától T. Nagy Sándor Urtól.

*Debretzenből Mártz. 17-dikénn: — „Tegnap előtt temeténk el egy nagy díszét, 's több tekintetebenn igen hasznos Orvosi-emberét Városunknak, Orvos-Doktor Veszprémi István Úrnak tisztelt Személyébenn, kit betsülve esmért a' Külföld is, nem tsak arról, hogy már szinte fél Századdal ezelőtt, Helvétziábann, Hollandiábann, 's Angliábann, gondos Izorgalmazással vetette meg szélessenn ki-terjedett tudománya' fundamentomát; hanem sok tudós Munkáiról is, melyeket, 41 elztendökre terjedtt Debretzeni laktábann, részfizerént Deák, részfizerént Magyar nyelvenn bortsátott Világ' eleibe. El hatott t. i. az Idegenekhez, még a' Magyar Munkáinak is híre, minéműek; *A' kis Gyermekeknek neveltetéséről rövid Oktatás. — Az Egészségnek fenn-tartására szükséges Rágulák. — Gazda - Ember Könyvetskéje. — A' Bába - Mesterségről Krantz Henrik által németül irtt Könyvnek magyarra fordítása, és szükséges Jegyzésekkel való világosítása, melyért Néh. F. Királyaszfzszonyunk Mária - Thérézia, egy drága Emlékeztető-pénzzel tisztelte meg Veszprémi Istvánunkat. — Ezen N. E. Hazafinak Deák Munkái közzül való a' többek között: A' Magyar és Erdély - Országai Doktorok életének le-írása (Biografiája) 4 Darabokbann, a' melyek általán fogva igen sok nevezetes dolgokat foglalnak magökbann. Irt Veszprémi István a' Magyar Koronáról is derék Értekezést; egy régi ritka Munkának ki-adására pedig meg-kérte a' Magyar Hirmondó' Íróit. Ez a' Munka, a' már most sok kézben forgó Luctus Panno-**

niae. — Ily köz-hafzonra termett Fia vala a' Magyar Hazának Veszprémi. István Úr, a' ki közölünk, áldott életének 76-dik eszt. jében. múlt ki Mártz. 13-dikánn. El takaríttatásakor, melynek czéremóniájára nagy Sokaság gyülekezett öszfe, *Bölsz Salamon Példabeszédjei* 10. Részének 7-dik Verséből igen hathatós halotti prédikátziót tartott ezen Szuperintendentziának Nagy Tiszteletű Gen. Nótáriussa Benedek Mihály Úr; ki a' meg-hóltt Úrnak életében is érdeme szérént való Tisztelője vólt.

Epitáfomára e' mettetett :

STEPHANO. WESZPRÉMI.

QVEM.

CIVITAS. DEBRECZEN. VT. SVVM. HIPPOCRATEM.

ANNIS. XLI. CONSVLVIT.

MAGNA. MARIA. THERESIA. VT. BENE. DE. REGNO.

MERITVM. SPLENDIDO. NVMISMATE. DONAVIT.

PATRIA. VT. CIVEM. ET. LITERATOREM. COLVIT.

SOCIETATES. ERVDITORVM. IABLONOVIANA.

GOTTINGENSIS. ET. IENENSIS. VT. HISTORICVM.

ET. NATVRAE. SCRVTATOREM. SVORVM. NV-MERO.

ADCRIPSERVNT.

VBI. CORPVS. ANNORVM. LXXVI. VSV. CONFECTVM.

MORTI. A. QVA. INEVMEROS. VINDICAVIT.

ANIMO. PLACIDO. CESSISSET.

CONIVX. MARIA. MISKOLTZI.

FILIAE SOPHIA. ET. IVLIANA.

GENÉRIQVE. ET. NEPOTES.
HOCCE. MONVMENTVM. L. L. POSS.
DEBRECINI. DIE. XIII. MART. MDCCXCIX.

Szebenből (Erdélyből) Márt. 15-dikénn: —
„A' Rekrutázás nagy divattyábann vagyon it-
ten. Az új Katonák, gyakorlás végett a' Foga-
rasi Várba vitetnek. Több rendbéli Katona-tso-
portok szállíttatnak Temesvárra is, és onnét
tovább.“

„Már a' kemény tél, engedelmes időkre
kezdett fordulni. Az utak is jobbúlnak: hanem
az Ólt vizénn való által-járás még veszedelmes.
Egy Gerpardssai Lakos, az Ólt Szigetéből egy
szekér fűzfa-veszfűzővel térvén vissza: le-szakadt
alatta a' jég, 's tsák a' nyerges lovával egy-
gyütt, a' mellyenn űlt, szabadíthatta meg nagy
ügygyel bajjal magát; három lova ellenben sze-
kerestől egygyütt, a' vízbe veszett.“

„A' Farkasok, nem kevés károkat okoz-
tak nálunk a' télenn által. Egy Katonánét is
ettek meg a' többek között, a' Szegesvári-Szék-
benn.“

Mely rendkívülvaló hideg tralkodott lé-
gyen ebbenn a' fogytán lévő telben, ennek több
bizonyosságai közzé tartoznak az itt következő
Tudósítások is, hogy t. i. Finlándiának Abo Vá-
rosábann 37; Lappóniának Tornea Városábann
pedig 42 grádussan volt a' hideg.

TÓLDALÉK

A' Magyar Hirmondónak, Április' 5-dik
napján 1799-dik esztendőben költt
árkusához.

Magyar Ország.

Felséges Urunk méltóztatott a' maga
Atyai gondoskodó pártfogását, a' Szarvasi
Evangelicus Prédikátor Tiszt. Teschedik Samuel
Úr által már egynehány esztendőkkel ez
előtt el kezdett Gazdasági Oskolára kegyel-
mesen ki terjesztteni, és a' F. Helytartó Ta-
náts által a' múlt Februárius 12-dikénn olly
rendelést tétetni, hogy ezután ez az Oskola,
a' N. Váradi Fő Directornak vigyázása alatt
legyen, a' Tanulásnak pedig rendét és mód-
ját T. Teschedik Úr igazgassa kinek is mint
Fő-Tanítónak 400. azon három Tanítóknak
pedig, kiket maga mellé választ, kinek kinek
esztendőnként 300 fl. fog a' Pesti Universitas
Kassájából hat esztendőkönn által fizettetni.
— Minden rendű, idejű és vallású Emberek-
nek lehet itten a' Gazdaságot tanulni, külö-
nösen pedig mindenik Kerületből küldődik
egy egy jó igyekezetű Ifjú ezen Oskolába, a'
kiket Ő Felsége segíteni fog, hogy Azok
által ez a' hasznos tudomány a' Hazábann
széellyel terjedhessen.

(a' többi következik.)

A' Pesti Universitasbann Chémiát és Botá-
nikát Adjunctus Professori ranggal tanító Doctor
Kitaibel Pál Ur, már régen dolgozik Gróf Wäld-

E e

stein Ferentz Úrral, ki a' Fűveknek nagy vizsgáló-
lója 's esmérője, egy nevezetes Munkán, a' Fűvek-
ről. És ez a' munka még ebbén az esztendőben
sajtó alá is adatik ilyen titulus alatt: *Plantae
rariores Hungariae indigenae, descriptionibus et
Iconibus illustratae*. A' benne találtatandó sok
új dolgoknak, mellyek igen nagy szorgalmatos-
ságot mutatnak, és szép rendel vagynak el-
intézve, eleibe lépzen téve az a' Máramarosban tett
útazássoknak is leírása, a' hol ők egyedül a' fű-
vekre, kövekre, és értzekre voltak figyelmetesek.
És hogy olyan tárgyaknak olvastatásával ne ter-
hellyék a' tudós Világot, a' mellyeket már má-
sok meg irtak; nem csak a' Pesten és Bétsben
találtató már esmeretes efféle gyűjteményeket
tartották ízemek előtt, hanem Lipsiát, Dresdát
és Berlint is a' múlt őszfzel a' végre meg járták,
hogy ama' nagy Német Botánikusoknak: Hed-
wignek, Wildenownak, és másoknak segítségével
élhessenek. Elöl fordul nevezetesen ezen mun-
kábann egy Plánta, a' mellyről úgy tartatott,
hogy csak a' Napkeleti Indiai, Afrikai, és az
Amérikai meleg Tartományokban teremne; nagy
szív forma, hegyestsipkézetű, és végig a' köze-
pén méjjenn bé vágott levelű, és fehér virágú:
télben csak a' gyökere marad meg. Brovne így
nevezi: *Nymphaea foliis amplioribus, profunde
crenatis subtus areolatis*: így is íratik: *Nym-
phaea indica flore candido, folio in ambitu ser-
rato*: vagy *Nymphaea Lotus foliis cordatis,
dentatis etc.* Ennek igen sok orvosi, és kívált
hivesítő hasznai vagynak. — Kitaibel Ur talált
ilyen Plántát a' Nagy-Váradi meleg vizekben,

holott Európának, semmi más részeibenn még ilyen plántát nem találtak. Hogy annál bizonyosabb lehessen ritka találmánnyáról, azt, mint halljuk, Berlinbe küldte a' meg-vizsgálás végett.

Káссánn, az eddig vólt második Normális Tanító Bálintffy Jó'sef Úr, ugyan ott 500 forintokkal Helybéli Normális Directorrá tétetett.

Lötsén jött ki egy Könyvetske, illy tiulus alatt: Samuelis Genersich Hungari Kesmárkiensis, Med. Doctoris et Civitatis L. R. Leutschoviensis Physici Ord. Florae Scepusiensis Elenchus, Seu enumeratio Plantarum, in Comitatu Hung. Scepusiensi, eumque percurrentibus montibus Carpatice sponte crescentium. Sumtibus Auctoris, Leutschoviae, Typis Michaëlis Podhorjanskí de E. 1798. in 8vo, pag. 76. Az árra 15 xr. Találtatik Posonban Wéber, Pesten Kilián Könyvárros Uraknál. A' Tzélja az Írónak az, hogy ez által azokkal a' kik a' Plántákhoz értenek, és az ilyenekben gyönyörködnek, kivált némely újj Plánták eránt egygyet érthessen, egymással a' száraz Plántákat közölhessék, és így idővel a' maga bővebb munkáját, melyről gondolkodik, annál tökéletesebbé tehesse. Ajánlja a' Kiadó magát arra is, hogy ha valakik az oda való ritka Plántákból gyűjteményt kívánnának szerezni, annak rendi szerént ki szárazított, és papiros közzé rakott Plántákkal örömet szolgál, 15 féle Plántát vévén egy kötetbe, kötetjét egy forintért.

A' feljebb való elztendőnek vége felé

jelentődött volt a' Magyar Újság-Levelekben az Erdemes Magyar Közönségnek, hogy szükség lévén egy olyan Magyar Könyvre, a' melybenn a' Vallás igazsági oly világosan elő adódjanak és meg erősödjenek, hogy az egygyűgyűbbek is, és a' nagyobbatska gyermekek is fel vehessék 's meg érthessék: tehát én igyekezem a' mennyire tőlem ki telhetik, ilyen Könyvet készíteni.

Már most azt is jelenthetem, hogy ez az ígért Könyv el készült, és többnyire ki is nyomtatódott, ilyen Titulus alatt: A' Természeti és Keresztyén Vallás; úgy hogy a' közelebb jövő Medárdusi Pesti Vásárkor, vagy valamivel előbb is, a' ki akarja meg szerezheti, ugyan ott Pestenn, Trautner Matyás Tipografus Úrnál.

A' mit pedig először jelentettem volt, most is mondhatom, hogy a' leg természetibb és leg világosabb rendet igyekeztem ebbenn a' Könyvbenn mind végig követni, meg előzések nélkül.

Oskolai homályos szókat sem elegyítettem belé, hanem olyan beszéddel adtam elő abbann mindent, a' minémüvel szoktunk élni közönségesen.

Semmi olyas Vallásbéli villongással se terheltem meg: azon kívül hogy meg állítottam benne a' K. Vallásnak fundamentomos Igazságait, a' Naturálistáknak Sociniánusoknak, és az azokat követő újjabb Tudósoknak ostromi ellen.

Közönségesen pedig, ezen egész Munkámmal arra igyekeztem, hogy a' K. Vallás tani-

tását a' kisebb rendű Tanítóknak, annak tanulását pedig az egygyűgyűbb Keresztvényeknek könnyűvé és hasznossá tehessem, és 'abban azokat erősíthessem.

Az egészsz Munka 37 árkusra terjedett nyomtatásban; nyomtatódott pedig nagyobb nyóltzad formábann: még se határozódott egy egy Exemplár ára 1 Rh. forintnál többre.

Végre jelentődik, hogy a' kik Pest vidékjeinn meg akarják szerezni ezt a' Könyvet, réa tartsanak a' ki nevezett Pesti Vásárra, és akkor Trattner Mátyás Tipografus Úrnál meg szerezzék: mert ugyan azon Vásárkor; a' megmaradott Exemplárok mind egygyig le szállítódnak Debreczenbe, és azután tsak itt fognak találtatni, a' midőn osztán a' Debreczen vidékjeinn lakók meg szerezhetik. Irtam Debreczenbenn, Mártzius 8-dik napján, 1799-dik esztendőbenn.

Préd: Szikszai György, m. k.

Béts.

A' közelebb múlt esztendőbenn: születettek itt 11,595 enn; 2763 pár eskettetett öszve; és meg hóltak 13,370 enn, kik között vólt 3102 Ferjfi, 2,468 Afzizony, 4,036. fiú, és 3,764 Leány. — Ezek közzül halt meg Tüdőrothadásbann 1309; Száraz betegségbenn 647. Himlőbenn 612; Gutaütésbenn 472; Rothasztó hideglelésbenn 109. Erzőinas hideglelésbenn (Febris Nervosa) 465; Szerentsétlen történetek által 35; 4 pedig, víztől való iszonyodásbann (Hydrophobia) a' mihe szoktak á' veszett állatoktól megmarattattak is esni utólsóbb óráikbann.

Huszon kilentzenn értek többet 90 esztendőnél, és egy el érte a' 100 esztendőt is:

Az 1797-dik esztendőbenn meg halttak számát, egybe hasonlítván az 1798-dik esztendőbenn meg halttakéval, ebbenn kevesebbenn haltak meg 2545-tel. — Ellenbenn több született 235-vel, és 595 párral több eskettetett ösfsze ebben, mint amabbann.

Az Arvák közönséges Házábann, az 1797-dik esztendő' végével maradt 1464 árva, úgy mint 852 fiú, és 612 Leány gyermek. A' közelebb múltt esztendőbenn, 189 fiú, és 100 Leány vétetett bé; ki-botsáttattak pedig 165 fiú, és 90 Leány-gyermekek. Tartattatnak tehát most az említett Ház' gondviselése alatt, 1498 Arvák, még pedig 283 fiú, és 78 Leány, magábann az Arvák-házábann; a' többiek pedig vagy Attyokfiainál, vagy Mesterembereknél, vagy Fábrikásoknál, vagy Nemesebb Mesterségek gyakorlóinál. A' fellyebb említett 255 Arvák is, kik ki-botsáttattak, hasonló jó gondviselés alatt vannak; t. i. tanulás kedvéért valahová adattak; vagy pedig Attyokfiai, avagy más magános Famíliák vették magokhoz. Ezen követésre méltó gondjok viselése az Arváknak, hiszszük, hogy minden nemes érzésű szívet örömmel tölt bé: azért kívántuk fel-jegyezni. Magábann az Arva-házbann 8-an haltak meg közzülök, esztendőt által; a' Házon kívül pedig 13-ann.

Egy Utazónak Hamburg Várossáról 1798 ban tett Jegyzései:

Régenten a' Rómaiak tsak *Panem et Cir*

censes (Kenyeret és Teátrumokat) kívántak. Ezekben állott fő gyönyörűségek. A' Hamburgiak is gyönyörködtek egy időbenn, Lessing, Schröder, 's Iffland remek munkáiban: de ebben az esztendőbenn minekutánna Schröder ide hagyta a' Teátrumot, és a' maga kis falujába ment ki, tsendességet keresni: igen le szállott itt a' Teátrum' állapottya. Tele van ugyan a' Játéknézőhely, ha haszontalan is a' darab, a' mellyet jádzanak, 's nagy a' tapsolás: de éppen ezt, a' Nép meg-romlott ízének 's erköltsinek kell tulajdonítani. Rontja ezt kíváltképpen a' kártyázás, mely igen uralkodik itt egy időtől fogva, úgy hogy már most, ama' híres Klopstok és Büsch Tudósok által fundált Olvasó - Társaság is (a' melybenn egy jól olvasni tudót, sokann hallgattak) Kártyázó - Társasággá változott. De nagy elzökzei még itt a' romlottságnak: a' Frantzia Teátrumbéli Actoroknak, 's Actrixeknek, 's Tántzos Férjfiaknak és Afzszonyoknak, mind öltözködéseikbenn, mind mozgatóstételeikbenn való ismermetlen magok viselete.

(*Berlinből.*)

„Itt egy időtől fogva, ezelőtt szokásbann nem volt hasznos letzkéket kezdetek tartani némely Tudósok. Első helyet érdemlenek Burgsdorf fő Erdőmester' letzkéi, az erdőkkel való jó bánásról, mellyet, az általa ki botsátott remek Munkája ízerént tanít. — Rambach Profeszszor, tanítja a' Deklamátzió' mesterségét (az az: mint keilyen jól olvasni, 's érthető és érezhető előadásokat tenni, mind a' szónak, mind a' test' mozgá-

sinak erányos alkalmaztatása által) Prof. Feszler (Győri) pedig, kedves, Tudós Férjfiakkal elegyes társalkodásokat tart magánál minden Szeredánn.

A' Török földről Bányalukából Jan. 25-dikén: — „Egy Keresztyén Aszszony, a' minap Herczegovinából Travnikba indult Leányával egygyütt, Attyafiainak látogatására. Midőn már nem messze lett volna a' helytől, négy Jantsárok rajtok mentek, és a' Leányt erőszakkal elvették az Annyától. A' szomorú Aszszony panaszt tett a' Basánál, és tőle elégtételt kívánt. Azomban tudtára esett ezen gyalázatos tselekedet a' Jantsárok' Vezérének (Agájának). Ő mindjárt árestomba vitette a' vétkes Jantsárokat, 's a' Leányt vízfőz küldötte az Annyának. A' következő éjtzakán egynéhány Jantsárok özfőzadván magokat, ki vették négy társaikat a' tömlőzből, és az Agájok' ablakait bélvöldözték. Az Aga tartván valami ellene erányzott özfőzeesküvéstől, mindjárt a' Basához szaladt, 's magához vitette a' Jantsárok' bográttsaikat (vas-fazekaikat). Megértvén ezt a' Jantsárok, nem csak vízfőz vitték árestomba a' ki hozott négy rabokat; hanem magok is engedelemért esedeztek, oly magok ki-nyilatkoztatása mellett, hogy ők készek az ellenek ki-izabou büntetést is elízenvedni. „

(A' Jantsárok, nem csak Keresztyént és Zsidót nem hagynak nyúlni a' főző edényeikhez: hanem még Törököt sem, a' ki nem Jantsár.)